

EGYETÉRTÉS

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPILAP.

Szerkesztő- és kiadó-hivatal: Budapesti IV. kerületi... székén 1. sz. n.

Csak bérmentes levelek fogadhatók el. Kéziratok vissza nem küldetnek.

Előfizetési díj: Vidékre postán vagy helyben...

Egy évre... Félévre... Negyedévre... Egy hónapra...

Egy szám 6 krajczár.

Hirdetések és nyiltelek felvételének árszabály szerinti... Budapesti IV. kerületi... székén 1. sz. n.

Az angolok ázsiai győzelme. Az angolok világhatalma meghaladja a francia... Robert tábornok Kabulban van.

Ez a győzelem két szempontból bir nagy fontossággal. Az első szempont, hogy a brit hatalom ellenállhatatlan... Ez a győzelem két szempontból bir nagy fontossággal.

Voltaképp a csapás, a melyet az angol hadsereg az afgán fölkelésre mélt az itélet, a melylyel Cavagnari lekonzultatását emlékeztetése fogja tenni, nem annyira az afgánokat, mint Oroszországot sújtja.

Csalódása iszonyú lehet. Azt hitte, hogy Anglia presztígjét győzti meg, ha bekeveri azt egy hosszadalmas küzdelembe. Azt hitte a folytonos harcz teljesen megintatja az ezekben keveredő Beaconsfield kormányt.

Eleinte, még az angol sajtót se véve ki, mindenütt így fogták fel a helyzetet. Általános volt a nézet, hogy Angliára nézve rosszabbkor nem tihetett volna ki a kabuli véres drámát követő háború.

lyét és fellázadni a különböző törzseket, hogy kényelmelenné tegyék az angol befolyást és kétségessé hadainak bosszúlo karját. Mindennek ellenkezője nyer kifejezést a kabuli bevonulásban.

De meg lesz ennek hatása a keleti kérdés európai állására is. Anglia megint szabadon, az ázsiai győzelem erkölcsi fölényével veheti karját a kérdés mérlegébe. Oroszországnak van alkalmja meggyőződni, hogy az Ázsiában egyre tért foglaló és presztígjét növelő Angliával, nem oly könnyű kikötni Konstantinápoly felett.

E győzelem kiváló jelentőséggel bir Beaconsfield kormányzatának sorsára nézve is. E nélkül a hibát s hitelét megtámadó érvek tekintélyét rohamosan ásták volna alá. Egy a külföldi szemrehányások mellett, az egyetlen lent nem tehetik, hogy a szakadatlan küzdelemben a brit uralkodás elvesztette volna a fényt és erőt az ázsiai népek előtt.

A magyar képviselőház s az osztrák reichsrath holnap, szerdán ülést tartanak. A két kormány ez utóbban több azonos törvényjavaslatot fog előterjesztani. E javaslatok B o s z n i a k ö z i g a z g a t á s á r a s a d a l m á t e s b o n y a k t e r i t e l e k n e k a k ö z s v á m t e r i t e l e k b e k e z e l e s e r v o n a t k o z n a k.

Budapest, október 14. A magyar képviselőház s az osztrák reichsrath holnap, szerdán ülést tartanak. A két kormány ez utóbban több azonos törvényjavaslatot fog előterjesztani.

A főrendiház holnap d. e. 11 órakor ülést tart. Ez alkalommal átveszi a képviselőház kezében a Horvátországi történeti bizottság elnökségét a regnikoláris küldöttséghez való utasítás iránt.

A képviselőház honosítási bizottsága alakult előbbben elnökévé Péchy Manó gróft, jegyzőjévé Péchy Jenő, a közgazdasági bizottság elnöke Palk Miksa, jegyzőjévé Baross Gábor, a beuzsai közigazgatási bizottság elnöke Eber Nándor, jegyzőjévé Pulay Kornél, a kérvényi bizottság elnöke Vízolyi Gusztáv, jegyzőjévé Vécsey Tamás választotta.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter által a köznevelésről legközelebb a képviselőház elé terjesztendő törvényjavaslat, a köznevelésről állami felügyelet iránt szükségesnek mutatkozó határozmányokat is tartalmazni fogja. (B. C.)

A polgári törvénykönyv tervezete a „P. L.” szerint munkában van. A dolgot jogra vonatkozó előadást tervezet az indokolással együtt nem rég elkészült. Ez négy fejezetből áll, melyből az első a birtokjogot, a második a tulajdonjogot, a harmadik a zálogjogot s a negyedik a szorgalmi jogot tartalmazza.

Az osztrák képviselőház pártjai ma mérköznek meg egymással. A képviselőházi elnök választásánál küzdelemre nem került a dolog, mert az összes pártok meggyeztek Corouini gróf személyében.

Az osztrák birodalmi gyűlés képviselőháza mai ülésében Corouini grófot 338 szavattal 341 közl elnökévé választotta. Corouini gróf beszédét tartott, melyben mindenekelőtt köszönetet fejezte ki a reá ruházott tisztelt ért és kéri a gyűlés bizalmát és támogatását.

mint a csehek, kiknek fiai mindig együtt harcoltak a haza védelmére, — a parlamentarismus terén működni kész; az alkotmányhülypárt tetszését az nyerte meg, hogy az alkotmányos álláspont gyakran volt hangsúlyos; az anexasistáknak az okkupációra vonatkozó tétel tetszését s általános tetszéssel fogadtattó a takarékos hangnuzulása.

A gácsországi rutének főközlönye, a lembergi „Slovo” a trónbeszédre vonatkozólag azt tartja, hogy ezen trónbeszédet Taaffe gróf nagyon ügyesen szerkesztette, de hogy az nagyon nehezen lesz keresztülvittetve, ami nézve a rutén lap a trónbeszédet jól sem vár és nagyon kételkedik azon, hogy Taaffe grófnak sikerülni fogna a lengyelek és rutének, valamint Ausztria többi nemzetiségei közt is a szükséges összhangzást és egyetértést megállapítani.

A Dzieniok Polski” az osztrák trónbeszédéről írva sem a lengyel, sem a krakói „Csász.”-nak optimistikus nézeteit, sem a bécsi „N. F. P.”-alaptalan oppozícióját nem osztja. A csehekre vonatkozó tételt nem úgy fogja fel, mint a többiek, mert nem lát benne elegendő biztositókat a csehek követelését illetőleg. Továbbá — mondja a lap — hogy e kormány programja (igy nevezi a trónbeszédet) nem igen kedvező az autonomistákra nézve, mert az alkotmányosság alakjában fölkelti a reakció gyauját, ezt pedig onnét meríti, mivel véleménye szerint az alkotmányosságra vonatkozó tétel nem elég határozott.

Budapest, okt. 14. Mig az osztrák nagy hűhóval jelentik a zulu háború befejezését és Kabul városa elfoglalását, az alatt más két felkelés is háború fenyegeti őket. Ma a dalayból csakugyan elutazott a angol követség és a birmai kormány parancsot adott ki, hogy mindenütt akadálytalanul hagyják haladni a birmaiak örökét, ha szabadulnak tőlök, mert ha bánatnak azokat, kik távoznak, ismét a magyar nyakára esdőtlenek őket. Utközben mindentől sok angol és birmai a'atvaló csatlakozott a kivonult követséghez. De azóta minden kereskedelmi összeköttetés Birma és India közt megakadt.

Az angolok azt hiszik, hogy nekik egyedül van kiváltságuk ellenségeiket kivégezni és most nagy meglepetéssel szólnak arról, hogy Humbert Alfonz, a kommuné idejében a „Père Duchesne” szerkesztője, most a Javel kerületben Párisban községi tanácsosnak választott, miután a kommune idejében sürgette Chaudet y kivégeztetését, ki már 1871-ben januárban fogatott el mint a haza ellensége és csak áprilisban végeztették ki.

A „Times” is megtámadja Gambettát, a „Republique Française” nyilatkozatai miatt az általános amnesia kérd'sben s rozsz neven veszi neki, hogy ezen lap, mely általa inspiráltak, most oly nagyon sürgeti az általános amnesziát. Azt mondja ugyanis az angol city lap, hogy ha a szélsőbal ezen javaslata keresztül megy, akkor Gambetta Blancnak és Clemenceauak tét engedői. Ha pedig az általános amnesziát keresztül nem lehetne vinni és Gambetta mégis mellette nyilatkozna, a miniszteriomet kompromittálná. Azt hiszik, hogy Gambetta sokkal jobban tudja, miként lépjen fel, minthogy a „Times”-től legyen szüksége tanácsot fogadni el.

Németországban a reakció már a népközt is oly nagy fokot ért el, hogy Hagenben Westfáliában nagy banketet rendeztek

Richter-Hagen megbukása következtében és feliratot intéztek Bismarckhoz ezen alkalommal, gratulálván neki Richter megbukásához a választással. Richter-Hagen ugyanis Bismarck legnagyobb személyes ellensége, ki őt minden kérdésben, jelesül a vámkérdésben megtámadta és számokkal bizonyította be Bismarck hibás politikáját. A birodalmi gyűlésben őt Bismarck hg. „Banquo szellemének” nevezték.

Berlinben csakugyan szívroz akarák hozni azon ritka tünetet, melyet Angliában ezen elevezés alatt „happy Family” ismernek. A két császár Vilmos és Sándor czár ugyanis kancellárjaikat egymással találkozássa kényszerítik. Görce a koff ugyanis novemberben Berlinbe megy és Bismarck herczeg ez alkalommal pár napra Varzinból hasonlólag eljön, hogy egymással találkozzanak.

Brüsszelből október 14-dikéről távirják, hogy Brüggeben 13-dikéről 14-dikére éjjel lázongások törtek ki, a szenatori választások következtében. A hatóságok kénytelenek voltak zsan-dárságot venni igénybe a lázongók ellen. A lázadás szabadelvű párt ellen volt irányulva és úgy látszik, hogy a katolikus papság által szítottott. Lobanoff herczegnék a szultánnal volt kihallgatása, miat mondják Török- és Muszkaország közti szövetség kötését eredményezte. Ez alkalommal Lobanoff a szultánnak Sándor czártól egy saját kéziratú levelet kézbesített.

A „Nowoje Wremja” fájdalommal jelenti, miszerint reményeiben csalókozott Muszkaország, midőn azt hitte, hogy Csehországban, az orosz öhüt egyház megalapítása után sokan az orosz hitre fognak áttérni. Onnét ugyan is azon tudósítást vette a „Nowoje Wremja”, hogy Csehországban inkább egy bizonyos protestans mozgalom indították meg, mert többen térnek át a protestáns litur. A muszka lap azt hiszi, hogy ezen mozgalmat Bismarck herczeg szítja s ez első lépés lenne az osztrák-német tartományok annexiójára.

Muszka hangok. A muszka sajtó mindent elkövet a muszka nép megnyugtására Bismarck herczeg bécsi utazása és az egybeesés miniatúrát igazgató tekerényezeri. Így jelesül a „Nowoje Wremja” bécsi diplomaciai levelezője 8-dikáról ezt írja: A bécsi sajtónak Bismarck herczeg személye fömjenezése épen nem mervadók az osztrák lakosság való-ságos érzelmeire nézve, melyekben a kormány politikáját kiseri. Ezen sajtó legnagyobb része van v a s a r o l v a, ezenkívül a bécsi lapoknak czélja az volt, hogy Taaffe grófnak nehezségeket göditsenek eline és Bismarckot rábírák a német alkotmánypárt mellett fellépésre, mint ez Hohenwart idejében történt. Hogy itt a Muszkaország elleni gyűlölet is szerepet játszó, az magától értetődik. Az osztrák lakosság legnagyobb része, sőt maguk a németek sem akarnak mítsem tudni egy németországi szövetségről Muszkaország ellen és a császár utavárnál ugyan ezen hangulat uralkodik, ezt az is mutatja, hogy Bismarck herczeg Bécsben időzése alatt egyetlen egy föherczeg sem talált ott. Az egyetlen Vilmos föherczeg, ki akkor Bécsben időzött, Bismarckot nem fogadta.

Göröskaff herczeg közlönye, a „St. Petersburgskija Wjedomosti”, soha sem mulaszt el egy alkalmat sem, hogy Ausztriát meg ne támadja. Így jelesül Risztics Jovan szlov kiltügyér 25 éves jubileuma alkalmával e hó 9-én így szól: „Szerbiának egész ereje, egész hatalma a muszkaországi szövetségben rejlik, valamint a szlov népekkel szövetségben is. De Ausztria-Magyarország német befolyásával, a berlin kölcsönöz színeket. Árpád ugyan nem beszéd többé hexameterekben, de azért képzelmünk előtt még mindig csak az a párduező egyenlő, melyet Vörösmarty vállára fűzött. Különbön Árpád a monda s nem a történet alakja. De már sz. István! Szent István bűn volna ama véres idők üvegén tekinteni, melyeknek ő is tényezője volt. Számára a szentek legendájából kölcsönöznek a nimbusz. Hunyady, Zrínyi alakok, melyek valódi értéket nem ismernek, mert a rhetorika hamis pedestralra állítja. Honfiai érenek személyesítői — ez minden, mint egyéniségük mondani tudunk. Zrínyi Miklós csak néhányan ismerik Salamon művéből; a legtöbbnek éger-földre esküdnök, hogy a valódi Zrínyi szakasztott mása annak, ki a „Szigetvári vértanú”-ban látták.

Nem lehet bőven fejtegetnünk, de a populáris történeti felfogás, a történetírás jelen állapota és drámáink történeti mivolta közt kétségtelenül fennáll a tökéletlenség analogiaja. Történetírásunk még a kultura történetiét el nem jutott; a nép és szereplő hősei pszichéjével. Történetírásunk változásával még nem foglalkozik. A történet és pszichologia elem synthesise, melyet a történettudományának a módszer egységével kell létesítenie, a drámai phantasiának költőinek meg kevésbé valószínű meg. A két elem drámáinkban szeszies; a helyet, hogy egymást desztentik, külön hal meg mindkettő. A történetnek nincs sava, sem íze; s a pszichologia is chablonok körül mozog anélkül, hogy a történetből életet merithetne. Hogy a vad egész sulya nem a drámaíró terheléi egyedül — már többször hangsúlyoztuk.

Csak most veszem észre, mily messze elhaladtunk — talán olvasóink unalmára — fejtegetésünkben. Pedig egy hálásnak tartott tárgyát — a Telky-pályázatok és akadémiái hirdatók ügyét nem is említtünk. Utolsó cikkünkben sem róluk fogunk szólni, habár ezek — sokak előtt hézagoknak fog is teteszeni hátterükünk. — De mi az ostromolt vár győzelem oldalt másutt keresik. Lehet, hogy a jövő rosszul irányoztuk; a nagy rész azonban mégis csak valahol arra van, merre golyóink reptek. P. J.

AZ „EGYETÉRTÉS” TÁRCZAJA.

Irodalmi tárczák. Történeti drámáinkról.

III.) Das Pentagramma macht mir Pein.

Az irodalomtörténet egy avult közehely, hogy a kor és irodalma közt összefüggés létezik. Ez összefüggés az irodalom egyes ágai kölcsönös egymásra hatásában is nyilatkozik. Erzsébet kora és Shakespeare költsége, a harminczes évek küzdelmei és Hugo Viktor romantikája, a német történetphilosophia és Hebbel drámái erre nézve elég világosan szóló példák. Shakespeare a történeti élet kellő közepén áll. Előtte mozgottak azon alakok, melyeket a köznapias salakolt megstiztítva, drámába ávett; s az élet azon szenvedélyek terméke volt, melyek hősei is emésztik. — Hugo elentételeben dúsalkodó rhetorikája s romantikus tulkapasai korán k vonásai is. Az akkori republikus és royalista ép olyan Don Quichote volt a politikában, mint Hugo drámáiban. — A mint amozok nem tudtak a történeti causalitással megbarátkozni: ép úgy tépte szét Hugo is alakjaiban a pszichologia átmeneteket. A halálhatatlan ür tátozogat az aneien régime epigonján és a világboldogító evangélium hirdetői között, mint Hugo drámáiban az angyalok és örökök, a zsarunok és áldoztatott között. Hebbel drámáiban is ráismerünk korára; azon harczot mutatják, melyben egy nagy tehetség eredetiségét iparkodik megtartani a kultura egyengyot hatásával szemben.

Midőn most honi drámáinkról fordulok s bizonyos szempontossággal, nyelvbeli korrektségen, az alakoknak rhetorikába fuló jellemzésén és chablonizálásán kívül alig találok benne jellemző vonást vagy művészi eszmét: hol keressem a vonatkozást a szenvedélyeket ideális erőben felmutató tragédia és viszonyaink között? Hol lelem fel a kettő kapcsát? Mily ihletet, mily eszmék-merítsen a tragikus költő a jelenből, ennek irodalmából? E kérdést

felvetve, ajkakra röppen a szó, melyet oly régen tartogattok magamban —: történeti drámáink problémája az állapotában van, melynek megjelését megkísérik ugyan költőink, de melynek teljes megoldása még sok, sok feltétlenül hiányzik. Tiszában kell lennünk ezen igazsággal; akkor érteni fogjuk azt is, miért nincs történeti drámáinknak eredeti stýlusa, s miért gyakorolják a figyelmes vizsgálóra inkább csak amolyan tapogató eklekticizmusu benyomását.

A genie különben a kritika előleges számításait gyakran halomra döntötte, mint Arany költsége halomra dönt sok oly előítéletet, melylyel irodalmunk formaérzete ellen viseltetődött, mint Kemény Zsigmond írói egyénisége megérzofója azokat, kik a magyar gondolkodást mélyből elenzésre képesek nem hiszik. Mik azonban a drámai genie meg nem érkezik, a kritikának mégis igazva van. Ujra elmondhatjuk: történeti drámáink amolyan költészet kegyelméből, eszme sugalmából támadó történeti drámák ma nincsen. A tragikus árnyak nem hánjtják képelemünket; szinpadias darabok, akadémiái csemétek, rhetori próbálkozások, aethetikai pensumok... ez minden, a mivel bírnunk. „Commandierte Poesie.”

Az élet közvetlen benyomásai nem kedveznek a tragédiának. A parlamenti vitaközök, miniszteriumok változása, a napi politika ékelten charivarja inkább a satyrikus érdekeltek; egyéb titenyei pedig a regényiro tollára várnak. Ezért nem egészen pusztá véletlenségből fordult el a magyar költő tehetség a történeti drámától. Uj költői iskoláról álmodva, a jászai képezet honba vonultak el. Annyit bizonyosan elmondhatni rólok, volt érzékük az iránt, hogy a költőiség lehetetlen nem erőszakolták. Minden műfaj erejét a phantasia bizonyos eredeti hevétől nyeri, mely átómli formán, mint a vér a testnek részei. E hőv amaz ihlet, melyet a költő geniu-án kívül az életből, a viszonyokból, nemzete szellemi mozgalmából merít. — A hol az hiányzik, a hol az élet benyomásaiban nincs érv, a hol a szellemi ösztönök mikroszkopikus kicsinyiségek — ott lehet pl. a drámában tervezet, szép nyelv vagy szóarral feltel tragikus hős is, — de nincsen tragédia. Vörösmarty óta küzd történeti drámáink léteért. Nemzetes epusunk már költői valóság s drá-

mánk még mindig nem találhatta fel stýlusát. Bánkban még mindig olyan tragédia, melyhez, mintha utjukat tévesztették volna írónk. — Kézdetben a drámának az epoi és lyrái elem beturakodása ártott. De ennek dacára Vörösmarty drámái bizonyos költői sukkéességű kinyomata ul, bennük naiv hit és bizalom nyilvánul, mely azóta kiviszet és mással pótolható nem volt. Vörösmarty kiviszet és mással pótolható még a későbbi idők emberével is egy erősen érzeti, nem lépett a drámában semmi költői hatalom. — Jelentünk a tragikusnak ösztönt nem ad; a mult vázása pedig többé nem ellenállhatatlan. Az élet változásával változott viszonyunk is a történethez. Ez nem kizárólag a lelkesedés tárgya többé, hanem főleg a kutatás, a tárgyalás megismerés problémája. A multtal szemben szabadabb lesz szellemünk; s szabadsággal együtt nőni kellene alakult, plastikai képességünknek is. Ma a költőkben a nemzetiség amaz általános pathos, mely párduező Árpád haxameteit és „Salomon” hősei szavát átbatja, többé nem élhet. Helyét a művész örömeinek, a psycholog kiváncsiságának, a történetirő időkét s ezek alakjait egymás közt élesen megkülönböztető elméjének kell elfoglalnia. Psychologiai élesség, a történet bizonyos fokú dinviciójára nélkül a történeti dráma a költészetnek csak váltott gyermeke marad.

De vajon nem méltánytalanság-e költőinkkel szemben ennyi követelés? Adva vannak-e a szükséges feltételek? I me azon pont, melynek kisse meg kell állapodnunk, mert itt talán világosságot nyerhetünk történeti drámáink alakulása felől. Hogy minden kitérés nélkül fejezzem ki gondolatomat: ma jrd halasz művészi történetírásunk, lesz történeti drámánk is. A történetírás fejlődése megótt drámánk sem marad el. Mindenesetre több feltételt valószínű meg arra nézve, hogy jobb legyen.

Mert a dráma sokat köszön az anyagnak, melyet formájába átot. Minél kidolgozottabb az anyag már különben is, annál elevebbé válik a drámai forma hatalma alatt. Kifejlett s emelt művészi irányú történetírás mindig félgöyözlem a drámai költőre nézve. Már ott rehetet, határozott kifejezést kapnak a történeti alakok, már ott mint egy testet ül az idők képe; már ott szikrázik az

élet, mely később a költő képzeletében lángot vet. Shakspearenak, igaz, nem kellett a kutófogású; a „maiden queen” ott ragyogott előtte s a költő; alakjaival egy levegőt szítt. De már Schiller nem írhatta volna meg Wallensteinét, ha egy egész irodalom át nem hatolt; Hebbel „Nibelungen”-e és „Demetrius”-a sem keletkezhetett volna széles alapra fektetett történeti tanulmányok nélkül. A magyar író e tekintetben árva, magára hagyott. Ugy gondolom, Szigligeti és érte e hiányt; nem hiába szerelte Gibbon s becsülte művei közt annyira a „Világ urát.” Több benne a történeti szín, mint akármelyik Árpádkorban játszó drámában s ezt forráselevenítségének köszönhető. Ily források mellett lehetetlen volna pl. a keresztény-ség és pogány világ ellentétét oly elvontan, oly hidegen, oly szintelenül, oly minden történetiség nélkül dramatizálni, mint az „J. nus”-ban történik.

Mi azonban történetírásunknak csak kezdőten vagyunk. A politika abszorbál hatalom, midőn a nemzet alapjairól való küzdelem; s ilyenkor nem muszája a történetírásnak. A művészi kivétel vágya csak akkor támad, midőn a történeten melék célok nélkül, csak a történet kedvéért örülnek. Ilyenkor ébred az íróban a művészi ambíció, az alakítás kedv és az elevenítő phantasia. Az adatok gyűjtéséről azok elre keltéség, a tényekről az idők és szereplő alakjuk újáteremtéséig hatolunk. Ilyenkor lehet a történetírás a költészet fejlesztésében is tényezővé.

Ennyire még nem jutottunk. Történeti műveink nagyobb részt (a kevés kivételt nem gyakoroltó kello hatást) értekezéseskel telestört riportoriumok. Legnépszerűbb történetünknek is az adatok lelkiismeretes csoportosítása képezi egyik jellegét. Egy lapra sínes, mely plastikai benyomást kelthetne, mely az adateroson kívül a phantasia keltető, a psychológót, a történeti philosophust is érdekelhetné. Kivjárt szemmel tekintünk a mult felé. Ha a költő véletlenül nem a multba néző propheta, az ilyen történet látni meg nem tanítja. A mint történetírásunkban hiányzik a mult egyénítő, félgöyöz felfogása: egy a műveltek közüdatában is minden történeti jellemzetesség nélkül élnek a multnak alakjai. Külső tényekből összerakott vázak, melyeknek csak a rhetorika

Lásd a 278-ik számot.

Lapunk mai számának föl ir melléklet van csatolva.

